

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΥΓΙΕΙΝΗΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

Δημητροπούλου Ελένη¹, Μπαμπάτσικου Φωτούλα²

1. Δικηγόρος, Ph.D. Εργαστήριο Υγιεινής και Επιδημιολογίας Τ.Ε.Ι. Αθήνας
2. Ιατρός, Επίκουρος Καθηγήτρια Νοσηλευτικής Τ.Ε.Ι. Αθήνας

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Με σκοπό την προστασία της δημόσιας υγείας τίθενται από την ευρωπαϊκή και εθνική νομοθεσία γενικοί και ειδικοί κανόνες υγιεινής και ασφάλειας των τροφίμων σε όλα τα στάδια της αλυσίδας παραγωγής τους. Από το σύνολο των ισχυουσών διατάξεων για τα τρόφιμα απορρέουν θεμελιώδεις αρχές για την αποτροπή δυσμενών επιπτώσεων στη δημόσια υγεία, προβλέπεται η διενέργεια υγειονομικών ελέγχων, καθώς και η επιβολή κυρώσεων.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Ευρωπαϊκή και εθνική νομοθεσία, θεμελιώδεις αρχές για τα τρόφιμα, έννοια τροφίμων, χαρακτηρισμός τροφίμων, αρμόδιες αρχές ελέγχου τροφίμων, διοικητικές και ποινικές κυρώσεις.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑΣ

Ελένη Δημητροπούλου
Ρ. Φεραίου 32
166 74, Γλυφάδα
e-mail: kontheo@otenet.gr

EUROPEAN AND NATIONAL LEGISLATIVE FRAME OF HYGIENE AND SAFETY OF FOODS

Dimitropoulou Eleni¹, Babatsikou Fotoula²

1. Attorney at Law, Ph.D, Department of Hygiene and Epidemiology, Technological Educational Institute (TEI) of Athens, Greece
2. MD, PhD, Assistant Professor in Nursing, Technological Educational Institute (TEI) of Athens, Greece

ABSTRACT

Aiming at the protection of public health general and special rules of hygiene and safety of foods are placed by the European and national legislation in all the stages of their chain of production. From the totality of food provisions in force fundamental principals derive for the dissuasion of unfavourable consequences in the public health, the realisation of sanitary controls is forecasted, as well as the imposition of sanctions.

KEY WORDS: European and national legislation, fundamental principals on the foods, notion of foods, characterization of foods, competent authorities of foods' control, administrative and penal sanctions.

CORRESPONDING AUTHOR

Eleni Dimitropoulou
32, R.Feraiou Str.
166 74 Glyfada
e-mail: kontheo@otenet.gr

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ασφάλεια και η υγιεινή των τροφίμων σε όλο το φάσμα της τροφικής αλυσίδας, δηλαδή από το χώρο της πρωτογενούς παραγωγής έως τα σημεία πώλησης ή διάθεσης στον τελικό καταναλωτή διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο για την υγεία του ανθρώπου. Για την προστασία της δημόσιας υγείας είναι απαραίτητη η διενέργεια υγειονομικών ελέγχων τόσο στις επιχειρήσεις τροφίμων, όσο και στα ίδια τα τρόφιμα από τα αρμόδια όργανα, προκειμένου να διαπιστωθεί η συμμόρφωση προς την κείμενη κοινοτική και εθνική νομοθεσία και η τυχόν επιβολή κυρώσεων σε όσους παραβαίνουν τις ισχύουσες υγειονομικές διατάξεις¹.

A. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης κάθε κράτος – μέλος είναι υποχρεωμένο να εφαρμόζει με αποτελεσματικό τρόπο την κοινοτική νομοθεσία. Το κάθε κράτος μέλος δεν έχει μόνο ευθύνες και υποχρεώσεις απέναντι στους πολίτες του, αλλά και σε όλους τους πολίτες της ΕΕ και των τρίτων χωρών, όσον αφορά τα τρόφιμα που παράγονται στην επικράτειά του.

Η Ευρωπαϊκή Νομοθεσία για τα τρόφιμα έχει ως στόχο την ολοκληρωμένη προσέγγιση της παραγωγής τροφίμων «από το αγρόκτημα στο τραπέζι». Περιλαμβάνει γενικές αρχές για όλη την τροφική αλυσίδα, καθώς και διαδικασίες σχετικά με την ασφάλεια των τροφίμων, οι οποίες

εφαρμόζονται επίσης και στις ζωοτροφές. Η ανάγκη μιας πολιτικής βασιζόμενης σε σύγχρονη νομοθεσία, η οποία να καλύπτει όλες τις πτυχές της τροφικής αλυσίδας, δηλαδή από την παραγωγή, τη μεταποίηση, τη μεταφορά, τη διανομή έως και τη διάθεση των τροφίμων τονίστηκε, αρχικά με το λεγόμενο «Λευκό Βιβλίο» για την ασφάλεια των τροφίμων το έτος 2000².

Η πολυσχιδής κοινοτική νομοθεσία απλοποιήθηκε και ενοποιήθηκε στο ονομαζόμενο «Πακέτο Υγιεινής» (Hygiene Package), που αποτελείται από 5 Κανονισμούς και μία οδηγία και εφαρμόζεται από 01.01.2006, ήτοι:

1. Ο Κανονισμός (ΕΚ) 852/2004³, ο οποίος θέτει γενικούς κανόνες υγιεινής και ασφάλειας τροφίμων, που εφαρμόζονται σε όλα τα στάδια της αλυσίδας παραγωγής τροφίμων, «από το αγρόκτημα στο τραπέζι⁴». Με τον Κανονισμό αυτό ο «παραγωγός τροφίμων» φέρει την πλήρη ευθύνη για την ασφάλεια των τροφίμων που παράγει, διακινεί και διαθέτει. Βασικά σημεία του Κανονισμού είναι επίσης η εφαρμογή συστήματος που βασίζεται στις αρχές HACCP (Σύστημα Ανάλυσης Κινδύνων και Κρίσιμων Σημείων Ελέγχου), η εγγραφή επιχειρήσεων τροφίμων σε μητρώα, η έκδοση οδηγιών ορθής πρακτικής.

2. Ο Κανονισμός (ΕΚ) 853/2004⁵, στον οποίο καθορίζονται οι ειδικοί κανόνες υγιεινής για τρόφιμα ζωικής προέλευσης, που πρέπει να

τηρούνται σε συνδυασμό με όσα προβλέπονται στον Κανονισμό 852/2004. Ειδικότερα προβλέπει εγκεκριμένες από την αρμόδια αρχή επιχειρήσεις χειρισμού, προπαρασκευής ή παραγωγής προϊόντων ζωικής προέλευσης και επίσης σήμανση καταλληλότητας και αναγνώρισης των προϊόντων.

3. Ο Κανονισμός (ΕΚ) 854/2004⁶, ο οποίος θεσπίζει ειδικούς κανόνες για την οργάνωση των επίσημων ελέγχων στα προϊόντα ζωικής προέλευσης προκειμένου να εξακριβώνεται η συμμόρφωση με τις απαιτήσεις των ισχυόντων κανονισμών⁷. Η διενέργεια επίσημων ελέγχων δεν θίγει την πρωταρχική νομική ευθύνη των επιχειρήσεων τροφίμων για τη διασφάλιση της ασφάλειας των τροφίμων.

4. Ο Κανονισμός (ΕΚ) 882/2004⁸ αναφέρεται στη διεξαγωγή του επίσημου ελέγχου τροφίμων. Ως επίσημος έλεγχος ορίζεται «κάθε μορφή ελέγχου που πραγματοποιεί η αρμόδια αρχή ή η Κοινότητα για την εξακρίβωση της συμμόρφωσης προς τη νομοθεσία περί ζωοτροφών και τροφίμων και προς τους κανόνες περί υγείας και καλής διαβίωσης των ζώων».

5. Η Οδηγία 2004/41 ΕΚ⁹, με την οποία καταργούνται συγκεκριμένες οδηγίες περί υγιεινής τροφίμων.

Δυνάμει των προαναφερθεισών διατάξεων του παράγωγου κοινοτικού δικαίου έχουν

εκδοθεί Κανονισμοί για τη θέσπιση μέτρων εφαρμογής, καθώς και μεταβατικές ή τροποποιητικές διατάξεις. Οι διαφορές, που υφίστανται μεταξύ των νομοθεσιών των κρατών μελών στον τομέα των τροφίμων απαιτούν τη λήψη μέτρων σχετικά με τα τρόφιμα σε κοινοτικό επίπεδο.

Από το σύνολο των ισχυουσών διατάξεων για τα τρόφιμα απορρέουν θεμελιώδεις αρχές για την αποφυγή δυσμενών επιπτώσεων στην υγεία από κινδύνους στα τρόφιμα, όπως α) η αρχή της προφύλαξης, β) η αρχή της ευθύνης των επιχειρήσεων τροφίμων, γ) η ενημέρωση και συνεργασία με τις αρμόδιες αρχές, καθώς και δ) το σύστημα ταχείας προειδοποίησης για τα τρόφιμα και τις ζωοτροφές.

Η θεμελιώδης αρχή της προφύλαξης εφαρμόζεται προκειμένου να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα διαχείρισης κινδύνου για την αποφυγή βλαβερών επιπτώσεων στην υγεία από κάποιο προϊόν. Η αρχή αυτή τίθεται σε εφαρμογή, όταν επικρατεί αβεβαιότητα ή όταν δεν υπάρχουν πλήρεις επιστημονικές πληροφορίες σχετικά με τον πιθανό κίνδυνο. Τα μέτρα πρέπει να είναι ανάλογα με τη φύση του κινδύνου και να αναθεωρούνται μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα.

Από την αρχή της ευθύνης των επιχειρήσεων τροφίμων απορρέουν συγκεκριμένες υποχρεώσεις, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες κρίνεται ότι ένα τρόφιμο δεν πληρεί

τις απαιτήσεις για την ασφάλεια των τροφίμων. Ειδικότερα ο υπεύθυνος της επιχείρησης τροφίμων οφείλει: α) να αποσύρει ή να ανακαλέσει το τρόφιμο, εφόσον αυτό απομακρύνθηκε από τον άμεσο έλεγχό του, β) να ενημερώσει και να συνεργασθεί με τις αρχές σχετικά με τα μέτρα που έχουν ληφθεί για την αποφυγή ή τη μείωση των κινδύνων από τα τρόφιμα, γ) να ενημερώσει τους καταναλωτές για τους λόγους απόσυρσης ή ανάκλησης.

Το σύστημα ταχείας προειδοποίησης για τα τρόφιμα και τις ζωοτροφές (RASFF) αποτελεί ένα δίκτυο, στο οποίο προΐσταται η Επιτροπή και συμμετέχουν εθνικές αρχές και η Ευρωπαϊκή Αρχή για την Ασφάλεια Τροφίμων (EAAT), επιτρέποντας την έγκαιρη διάδοση στο διαδίκτυο των πληροφοριών σχετικά με τους νέους κινδύνους για τον καταναλωτή. Μέσω αυτού του συστήματος έγκαιρης προειδοποίησης, οι επίσημες υπηρεσίες των κρατών μελών κοινοποιούν στην Επιτροπή, τον πιθανό κίνδυνο και τα μέτρα που έλαβαν σε περίπτωση επικινδυνότητας τροφίμου ή ζωοτροφής για τους καταναλωτές. Η πληροφορία αυτή διαβιβάζεται αμέσως στο δίκτυο και ενημερώνονται με τον τρόπο αυτό όλες οι αρμόδιες αρχές, οι οποίες μπορούν να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για την αποτροπή του ενδεχόμενου κινδύνου.

B. ΕΘΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Η ισχύουσα εθνική νομοθεσία για τα τρόφιμα έχει εκδοθεί σε συμμόρφωση με το ευρωπαϊκό παράγωγο κοινοτικό δίκαιο. Σύμφωνα με τον ορισμό των τροφίμων, που αναφέρεται στο άρθρο 1 παρ. 3. του Ν. 2741/1999¹⁰ «*τρόφιμα είναι όλα τα στερεά ή υγρά προϊόντα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τροφή από τον άνθρωπο. Σε αυτό συμπεριλαμβάνονται τα κάθε είδους ποτά και ευφραντικά, το νερό, τα κόμμεα και μαστίχες, καθώς και κάθε ουσία ή μίγμα ουσιών που προορίζεται για προσθήκη σε τρόφιμα*».

Τα τρόφιμα υπό την ανωτέρω έννοια πρέπει να είναι ασφαλή, υγιεινά και κατάλληλα προς βρώση από τον άνθρωπο, γεγονός που επιτυγχάνεται με την τήρηση και συμμόρφωση με την κείμενη νομοθεσία σχετικά με τη διασφάλιση της παραγωγής και διακίνησης υγιεινών τροφίμων. Ανάλογα με την επίδραση που έχουν στην υγεία του ανθρώπου, την ποιότητα και το περιεχόμενό τους, τα τρόφιμα χαρακτηρίζονται ως ασφαλή, μη ασφαλή (ακατάλληλα και επιβλαβή), κανονικά και μη κανονικά¹¹.

Οι έλεγχοι για την ασφάλεια των τροφίμων διενεργούνται στις επιχειρήσεις τροφίμων και στα ίδια τα τρόφιμα, προκειμένου να διαπιστωθεί η συμμόρφωση με την εθνική και κοινοτική νομοθεσία ως προς τα ισχύοντα πρότυπα ασφάλειας των

τροφίμων. Ο συστηματικός και αποτελεσματικός έλεγχος των προτύπων ασφαλείας των τροφίμων έχει ανατεθεί σε κεντρικές, περιφερειακές και νομαρχιακές αρμόδιες αρχές.

Ειδικότερα, σε κεντρικό επίπεδο αρμόδιες αρχές για την κατάρτιση, την εποπτεία για την εφαρμογή, την παρακολούθηση του συστήματος ελέγχων και την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων τους, σε όλες τις επιχειρήσεις παραγωγής, μεταποίησης, μεταφοράς, αποθήκευσης και εν γένει εμπορίας των τροφίμων είναι σύμφωνα με το άρθρο 2 της υπ' αριθμ. 15523/2006 Υπουργικής Απόφασης, ο Ενιαίος Φορέας Ελέγχου Τροφίμων (Ε.Φ.Ε.Τ.), καθώς και το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων¹².

Σε όσους παραβαίνουν τις διατάξεις τις σχετικές με τα τρόφιμα επιβάλλονται διοικητικές και ποινικές κυρώσεις. Στις διοικητικές κυρώσεις εντάσσονται κατ' αρχήν τα χρηματικά πρόστιμα, τα οποία καθορίζονται στο άρθρο 5 παρ. 9 του Ν. 2741/1999¹³, σε συνδυασμό με την κατ' εξουσιοδότηση εκδοθείσα υπ' αριθμ. 10755/2006 απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Ανάπτυξης¹⁴, με την οποία εξειδικεύτηκαν οι κατηγορίες παραβάσεων και το πρόστιμο που αυτές επισύρουν, ανεξαρτήτως των προβλεπόμενων από άλλες διατάξεις ποινικών ή διοικητικών κυρώσεων.

Διοικητικές κυρώσεις αποτελούν και η ανάκληση της άδειας λειτουργίας της επιχείρησης, η κατάσχεση των μη ασφαλών τροφίμων, η δέσμευση των μη κανονικών τροφίμων, η ανάκληση ή απόσυρση τροφίμων, η προσωρινή αναστολή λειτουργίας της επιχείρησης¹⁵. Ποινικές κυρώσεις σχετικές με τα τρόφιμα προβλέπονται τόσο στο Ν. 2741/1999 (άρθρο 5 παρ. 11), όσο και σε πλέγμα διατάξεων του Ποινικού Κώδικα, στον οποίο προβλέπονται αδικήματα σχετικά με τη νοθεία τροφίμων (ΠΚ 281), τη δηλητηρίαση πηγών και τροφίμων (ΠΚ 279 και 280), καθώς και παραβάσεις διατάξεων για τα τρόφιμα (ΠΚ 429).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Κουτής Χ. Υγειονομική Νομοθεσία, Εκδόσεις ΙΩΝ, 2003.
2. COM (1999) 719/12.1.2000.
3. Κανονισμός (ΕΚ) υπ' αριθμ. 852/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004 "για την υγιεινή των τροφίμων".
4. Ο Κανονισμός αυτός εφαρμόζεται σε όλα τα στάδια παραγωγής, μεταποίησης και διανομής τροφίμων και στις εξαγωγές, με την επιφύλαξη ειδικότερων απαιτήσεων σχετικών με την υγιεινή των τροφίμων. Ο Κανονισμός δεν εφαρμόζεται: α) στην πρωτογενή παραγωγή τροφίμων για ιδιωτική οικιακή χρήση, β) στην οικιακή παρασκευή, χειρισμό ή αποθήκευση τροφίμων για ιδιωτική οικιακή κατανάλωση, γ) στην άμεση προμήθεια από τον παραγωγό μικρών ποσοτήτων πρωτογενών προϊόντων στον τελικό καταναλωτή ή στα τοπικά καταστήματα λιανικής πώλησης που προμηθεύουν άμεσα τον τελικό καταναλωτή, δ) στα κέντρα συλλογής και βυρσοδεψεία, τα οποία εμπίπτουν στον ορισμό της επιχείρησης τροφίμων αποκλειστικά και μόνον διότι χειρίζονται πρώτη ύλη για την παραγωγή ζελατίνης ή κολλαγόνου.
5. Κανονισμός (ΕΚ) υπ' αριθμ. 853/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004 "για τον καθορισμό ειδικών κανόνων υγιεινής για τα τρόφιμα ζωικής προέλευσης". Για την εφαρμογή του εν λόγω Κανονισμού έχουν εκδοθεί οδηγίες από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
6. Κανονισμός (ΕΚ) υπ' αριθμ. 854/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για τον καθορισμό ειδικών διατάξεων για την οργάνωση των επίσημων ελέγχων στα προϊόντα ζωικής προέλευσης που προορίζονται για κατανάλωση από τον άνθρωπο, Επίσημη Εφημερίδα L 139, 30.4.2004.

7. Εφαρμόζεται μόνον σε δραστηριότητες και πρόσωπα έναντι των οποίων εφαρμόζεται ο κανονισμός 853/2004.
8. Κανονισμός (ΕΚ) υπ' αριθμ. 882/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004 "για τη διενέργεια επισήμων ελέγχων της συμμόρφωσης προς τη νομοθεσία περί ζωοτροφών και τροφίμων και προς τους κανόνες για την υγεία και την καλή διαβίωση των ζώων". Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει εκδώσει οδηγίες για την εφαρμογή του Κανονισμού 882/2004 σχετικά με τη δειγματοληψία για μικροβιολογικές δοκιμές.
9. Οδηγία 2004/41/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Απριλίου 2004 "για την κατάργηση ορισμένων οδηγιών σχετικών με την υγιεινή των τροφίμων και τους υγειονομικούς όρους για την παραγωγή και διάθεση στην αγορά ορισμένων προϊόντων ζωικής προέλευσης που προορίζονται για ανθρώπινη κατανάλωση και για την τροποποίηση των Οδηγιών 89/662/ΕΚ και 92/118/ΕΟΚ του Συμβουλίου και της Απόφασης 95/408/ΕΚ του Συμβουλίου".
10. «Ενιαίος Φορέας Ελέγχου Τροφίμων, άλλες ρυθμίσεις θεμάτων αρμοδιότητας του Υπουργείου Ανάπτυξης και λοιπές διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 199/28.9.1999), όπως έχει τροποποιηθεί με τους Ν. 3066/2002 (ΦΕΚ Α' 252/18.10.2002), Ν. 3065/2002 (ΦΕΚ Α' 251), Ν. 3419/2005 (ΦΕΚ Α' 297/6.12.2005), Ν. 3438/2006 (ΦΕΚ Α' 33/14.2.2006). Βλ. επίσης σχετικά το Π.Δ. 223/2000 «Οργανισμός του Ενιαίου Φορέα Ελέγχου Τροφίμων» (ΦΕΚ Α' 192/6.9.2000). Γενικά για τα τρόφιμα βλ. επίσης Κώδικα Τροφίμων και Ποτών (ΦΕΚ Β' 788/31.12.1987).
11. Υπ' αριθμ. 15523/2006 (ΦΕΚ Β' 1187/31.8.2006) απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Οικονομίας και Οικονομικών, Ανάπτυξης, Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων «Αναγκαία συμπληρωματικά μέτρα εφαρμογής των Κανονισμών (ΕΚ) υπ' αριθμ. 178/2002, 852/2004, 853/2004, 854/2004 και 882/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και εναρμόνιση της Οδηγίας 2004/41/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου». Σχετική και η προγενέστερη υπ' αριθμ. ΔΥΑ 2805/1960 απόφαση της 30 Μαρτίου/29 Απριλίου 1960 (ΦΕΚ Β' 179) «Περί Αστυιατρικών Επιθεωρήσεων και Υγειονομικού ελέγχου τροφίμων», όπως τροποποιήθηκε από την Α1β/11261/1981 απόφαση Υπ.Κοιν. Υπηρεσιών, καθώς και η υπ' αριθμ.

- 121/2003 (ΦΕΚ Β' 685/30.5.2003) απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών, Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Ανάπτυξης «Ρύθμιση επιμέρους ζητημάτων που αφορούν την κατάσχεση τροφίμων και τη διαδικασία υποβολής ενστάσεων».
12. Βλ. και υπ' αριθμ. 088/2006 (ΦΕΚ Β' 175/13.2.2006) απόφαση «Ορισμός κεντρικών αρμοδίων αρχών για την οργάνωση επισήμων ελέγχων κατ' εφαρμογήν των διατάξεων του Κανονισμού (ΕΚ) 882/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 29 Απριλίου 2004, καθώς και των Κανονισμών 852/2004, 853/2004 και 854/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου» των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Οικονομίας και Οικονομικών, Ανάπτυξης, Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.
13. Όπως τροποποιήθηκε με την παρ. 5 άρθρ. 11 Ν. 3438/2006, (ΦΕΚ Α' 33/14.2.2006). Βλ. επίσης άρθρο 21 της υπ' αριθμ. 15523/2006 Κοινής Υπουργικής Απόφασης.
14. (ΦΕΚ Β' 727/ 15.6.2006) «Εξουσιοδότηση στο Διοικητικό Συμβούλιο του Ε.Φ.Ε.Τ. περί επιβολής χρηματικών προστίμων και διαδικασία επιβολής χρηματικών προστίμων της παρ. 8 του άρθρου 5 του Ν. 2741/1999, όπως τροποποιήθηκε με την παρ. 19 του άρθρου 37 του Ν. 3066/2002, την παρ. 5 του άρθρου 11 του Ν. 3438/2006 και σύμφωνα με την παρ. 6 του άρθρου 11 του Ν. 3438/2006».
15. Σβόλη Α, Κωστάκης Γ. Κώδικας Υγειονομικής Νομοθεσίας, 2007.